

Pár myšlenek o vzniku, vývoji a budoucnosti profese zdravotního laboranta

M. Bunešová, P. Coufal

Pět mil pak lesním údolím
A v kvítí pozvolném zmijí zákruty se snují
A když proud proplyne tmou obřích slují
V neživý oceán se s hlukem řítí

S. T. Coleridge

Můžeme si myslet, že jedním z těch, kdo stáli na začátku profese „zdravotní laborant“ byl lékař Albík z Uničova, v 15. století osobní lékař krále Václava IV. a potom císaře Zikmunda. Albíkovy diagnostické guidelines (označovaly se jako „Regimen“) byly:

- Anamnéza
- Životopis
- Oči, ústa, jazyk, puls
- Moč, pot, stolice (**kyselost, sladkost, slanost, hořkost**).

Tedy šlo ve značné míře o v podstatě laboratorní vyšetření i s preanalytickou a postanalytickou fází (Navštěvuj pacienta 3x denně. Ráno kvůli stolici a moči, abys viděl podstatu a barvu dřív, než se zkazí a pak sleduj jeho stav).

Vraťme se do doby nám bližší, do doby počátku 40. let. Tehdy pracovaly v nemocničních laboratořích sestry, absolventi chemických průmyslovek, drogisté anebo jen zaučení samouci. V letech 1946 - 1947 byla v Praze otevřena dvouletá škola pro laboranty, kterou založil a vedl prof. MUDr. Jaroslav Hořejší. Střední odborné školy vznikaly teprve po roce 1948 a byly zpočátku tříleté. První absolventi absolvovali v roce 1951. Laboranti, kteří neměli po válce možnost navštěvovat odbornou školu, si doplnili svoji odbornou přípravu v kurzech, závodních školách práce a později ve večerním studiu na zdravotnických školách. V laboratořích pracovalo tehdy hodně mužů a některé třídy na středních zdravotnických školách byly jen chlapecké. Neutěšená forma odměňování za práci ve zdravotnictví donutila mnoho laborantů mužů ke změně zaměstnání. Tak ztrácelo zdravotnictví obětavé pracovníky, kteří v zájmu rodiny odcházeli na lépe placená místa v průmyslu nebo ve výzkumných ústavech. Ve zdravotnictví zůstali jen ti, kteří měli své povolání nade vše rádi a doslova se mu obětovali.

Potom nastala doba, kdy střední zdravotnické školy byly „výběrové“ a mnohdy neuspěli v přijímacím řízení žáci základních škol, kteří měli horší průměr než 1,5. Dostat se na školu, jejímž absolventem byl zdravotní laborant, bylo často těžší, než uspět na vyhlášeném gymnáziu. Po roce 1989 se ale stalo něco, s čím nikdo z odborných kruhů profese zdravotních laborantů nesouhlasil, ale jaksi se to nepodařilo změnit. Během několika málo let vznikla trojkolejnost vzdělávání pro obor zdravotní laborant. Dnes se absolventi základních škol, kteří uspějí v přijímacím řízení na SZŠ (a dosahují mnohem horších průměrů než 1,5) stanou po čtyřech letech studia pouze laboratorními asistenty, kteří si nemohou ve svém oboru zvýšit kvalifikaci formou specializačního studia a pokud chtějí svoji profesi plnohodnotně vykonávat, musí dále studovat tři roky buď na vyšší odborné škole a po jejím absolutoriu se stávají zdravotními laboranty, nebo se jimi mohou stát po absolvování tříletého bakalářského studia na vysokých školách, akreditovaných pro profesi zdravotního laboranta. Podtrženo a sečteno – studenti, kteří jsou nalákáni na střední zdravotnické školy, nejsou plnohodnotně připraveni na uplatnění se ve zdravotnických laboratořích a zdravotními laboranty se stávají až po sedmi letech studia.

Délka studia mnohé odradí a ti, kteří přece jen absolvují bakalářské studium, často na vysoké škole pokračují v návazném studiu jakéhokoli směru a do klinických laboratoří nepřicházejí. Tato absence je jednou z příčin nedostatku zdravotních laborantů v laboratořích v době, kdy jsou na laboranty kladeny čím dál větší nároky. V době, kdy nároky na znalosti jak odborné, jazykové, technických dovedností a perfektní znalosti práce s počítači se zvyšují. S politováním musíme zmínit, že přes to všechno vznikají „novely“ zákonů o vzdělávání zdravotních laborantů, které ani náznakem nejenže neřeší danou situaci, ale pokouší se ji ještě více zkomplikovat. Jak jinak si vysvětlit návrh na zřízení akreditovaného kvalifikačního kurzu, kdy po absolvování tří měsíců pofiderního vzdělávacího programu by se absolvent stal zdravotním laborantem?

A tak se zamýšlím nad osudy dobrého zdravotního laboranta. Jak ven z tohoto zapeklitého kolotoče? Jak pomoci a dopomoci pacientovi ke kvalitní zdravotní péči, která by se opírala o laboratorní analýzy prováděné kvalitně vzdělaným zdravotním laborantem. A ne „fiškusem“, jako okolo roku 1940, protože nyní by se jednalo o pracovníka, který by, pro dnešní laboratorní medicínu, byl zcela bez znalostí odpovídající době.

Úvodní verše velkého anglického básníka, jakoby nádherným veršem zobrazovaly magicky nadneseně naši situaci, která by měla být jasná a jednoduchá. K takovým veršům bylo zapotřebí génia s velkou spotřebou opia při tvůrčím procesu, jak znalci vědí. My bychom potřebovali mnohem méně. Trochu zdravého rozumu a trochu dobré vůle.

Pokud si zákonodárci a navrhovatelé novelizací nevšimli, tak medicína – včetně medicíny laboratorní - se od r. 1940 změnila. A to velmi.